

ردپای اقدامات پنهانی وزارت نیرو

قبض‌های نجومی کشاورزان

مریم حسنی سعدی، دبیرکمیته آب

در روند تصویب لایحه بودجه ۱۴۰۱ کل کشور، اعمال هزینه‌های تأمین برق- یعنی در نظر گرفتن نرخ تعرفهٔ بدون یارانه- برای محاسبه برقِ مازادِ آن دسته از مشترکین برق چاه‌های کشاورزی که از مقدار مندرج در پروانه بهره‌برداری تجاوز کنند، پیشنهاد شد. اما در نهایت، مجلس شورای اسلامی تصمیم به حذف این بند گرفت! همچنین، پیرو حذف این بند اعلام شد که تغییری در قیمت برق مصرفی بخش کشاورزی ایجاد نمی‌شود و قیمت‌ها همانند گذشته خواهندبود. اما طی ماه‌های اخیر در عمل مشترکان برق کشاورزی با دریافت قبوض نجومی مواجه شده‌اند!

با اینکه بسیاری از کارشناسان، قیمت‌گذاری برق بدون اعمال هزینه‌های تمام شده در تأمین آن را یکی از مشکلات اصلی این صنعت عنوان می‌کنند، اما مکانیزم قیمت‌گذاری در ایران به‌صورت تکلیفی و توسط مجلس شورای اسلامی و در فرآیند تصویب لایحه قانون بودجه سالانه تعیین می‌شود!

به‌نظر می‌رسد فارغ از موضوع چگونگی تعیین قیمت، مسئولان و دست‌اندرکاران مربوطه به روش‌هایی نامتعارف، پنهان و غیرشفاف به جبران هزینه تولید برق کشور متوسل شده‌اند. در این یادداشت قصد داریم به بررسی دلایل افزایش هزینه قبوض برق کشاورزی در شرایطی که مصرف کشاورزان تغییری نکرده‌است، بپردازیم.

زیرپا گذاشتن قرارداد تأمین برق

تصور عموم کشاورزان این است که مبنای محاسبه مصرف مجاز برق چاه‌های کشاورزی، مفاد قرارداد انشعاب و قدرت خریداری شده توسط کشاورزان از شرکت برق منطقه‌ای است. اما وزارت نیرو عدد درج شده برای قدرت موتور در پروانه بهره‌برداری را به‌عنوان مصرف مجاز در نظر می‌گیرد. به‌عبارت دیگر، درحال حاضر، قرارداد کشاورزان با شرکت برق منطقه‌ای برای تأمین برق مورد نیاز، از سوی این شرکت زیرپا گذاشته شده‌است.

نحوه محاسبه مصرف مجاز قدرت موتور

مصرف مجاز قدرت موتور بر اساس فرمول ابلاغی وزارت نیرو محاسبه می‌شود. مقدار مصرف مجاز از حاصل‌ضرب سه مولفه: ۱-دبی مجاز ۲- عمق نصب پمپ و ۳- مجموع راندمان‌ها به‌دست می‌آید. وزارت نیرو برای مجموع راندمان‌ها (راندمان موتور، شافت و غلاف، الکتروموتور و ...) ضریبی را تعیین می‌کند. درگذشته برای محاسبه قدرت موتور، این ضریب عددی حدود ۰,۰۴ در نظر گرفته‌شده‌بود، اما در سال ۱۳۹۵ به این ادعا که در حال حاضر راندمان تجهیزات بالا رفته و اتلاف کمتر شده‌است، عدد مربوطه مورد بازنگری قرار گرفت و به ۰,۰۲۳ کاهش یافت. به این معنی که با کاهش عدد مربوط به راندمان‌ها، باید مقدار برق مورد نیاز برای قدرت موتور نیز کاهش یابد.

۰,۰۲۳× (دبی مجاز× عمق نصب پمپ) = قدرت موتور (اسب بخار)

تعرفه برق چاه‌های آب کشاورزی

هنوز جدول تعرفه برق سال ۱۴۰۱ ابلاغ نشده‌است. بنابراین، با استناد به مصوبه قانون بودجه و عدم تغییر تعرفه، محاسبه هزینه برق مصرفی مشترکین بر اساس آخرین جدول تعرفه‌های برق و شرایط عمومی آنها که در بهمن ماه سال ۱۴۰۰ ارائه شده، صورت می‌گیرد. بر این اساس محاسبات هزینه برق مشترکین کد

جدول۱- تعرفه برق مشترکین کد الف (پمپاژ آب برای آبیاری شامل: کشاورزی، پمپاژ مجدد، آبیاری تحت فشار و ثقلی)

کد تعرفه	با قدرت بیش از ۳۰ کیلو وات				با قدرت ۳۰ کیلو وات و کمتر			
	بهای قدرت (kw / ریال)	بهای انرژی (kwh / ریال)			بهای قدرت (kw / ریال)	بهای انرژی (kwh / ریال)		
		ساعات میان باری	ساعات اوج بار	ساعات کم باری		ساعات میان باری	ساعات اوج بار	ساعات کم باری
۳- الف	-	۱۶۲	۳۲۴	۸۱	-	۱۶۲	۳۲۴	۸۱

الف - پمپاژ آب برای آبیاری (کشاورزی، پمپاژ مجدد، آبیاری تحت فشار و ثقلی)- براساس جدول شماره ۱ صورت می‌گیرد.

در محاسبه هزینه برق مصرفی چند نکته ذکر شده‌است:

ـ در ماه‌های تیر، مرداد و شهریور به بهای برق مصرفی مشترکین ۲۰ درصد افزوده می‌شود؛ بدین معنا که کشاورزان در سه ماه تابستان با افزایش تعرفه برق روبه‌رو خواهندبود.

ـ بر اساس بند ۵ شرایط عمومی تعرفه‌های برق، شرکت موظف است که در صورت تجاوز از قدرت قرائت شده برای یک دوره اخطار کتبی و در صورت استمرار تجاوز از قدرت می‌تواند بهای مازاد را با ضریب ۲ نسبت به تعرفه مربوطه محاسبه نماید.

ـ چاه‌های کشاورزی از پرداخت هزینه دیماند معاف هستند، اما درصورتی‌که مصرف برق از قدرت مجاز تجاوز کند مشمول پرداخت هزینه دیماند نیز در قبض خود خواهندشد.

عدم تمدید پروانه = افزایش هزینه برق

یکی از مواردی که منجر به افزایش هزینه برق می‌شود، عدم تمدید پروانه‌های بهره‌برداری چاه‌های آب کشاورزی است. در صورت عدم اقدام کشاورز برای تمدید پروانه‌های بهره‌برداری، تعرفه برق چاه با اعمال ضریب ۱,۲ نسبت به تعرفه مربوطه، محاسبه می‌شود. این جریمه به‌گونه‌ای در سامانه‌ها لحاظ شده که کشاورزان باید یک ماه قبل از انقضاء مدت پروانه به شرکت‌های آب‌منطقه‌ای مراجعه و آن را تمدید کنند و به شرکت برق منطقه‌ای اطلاع دهند تا مشمول افزایش خودبه‌خود تعرفه برق در سامانه‌ها نشوند. از آنجا که شرکت‌های برق منطقه‌ای و آب منطقه‌ای زیر مجموعه وزارت نیرو هستند، این بند در شرایط عمومی تعرفه‌های برق در راستای اجبار کشاورزان به تمدید پروانه‌های بهره‌برداری گنجانده شده‌است.

تجهیزات قدیمی و مصرف برق بیشتر

تجهیزاتی که غالب کشاورزان برای برداشت از منابع آبی استفاده می‌کنند شامل: شافت و غلاف، توربین و الکتروموتورهایی است که بیش از سی سال عمر دارند و شاید موتورها چندین بار بازپیچی شده باشند؛ بنابراین تلفات توان بالایی دارند. از این رو راندمان تجهیزات مورد استفاده بسیار پایین‌تر از مقدار درنظر گرفته شده توسط وزارت نیرو است. بنابراین، در واقعیت تجهیزات مورد استفاده کشاورزان نیازمند برق بیشتری هستند؛ در چنین حالتی بسیاری از کشاورزان همیشه مشمول تجاوز از قدرت هستند، درحالی‌که نه آب بیشتری برداشت می‌کنند و نه عمق را افزایش داده‌اند.

تحمیل هزینه دیماند

به‌نظر می‌رسد طرح خاموشی چاه‌های کشاورزی که اخیراً به‌دلیل کمبود برق در حال اجرا است نیز هزینه مضاعفی در قبوض برق و احتساب هزینه دیماند به کشاورزان تحمیل کند؛ چرا که در این خاموشی‌های مقطعی، حجم آب تجمع یافته روی توربین در چاه‌های کشاورزی موجب می‌شود که در ابتدای شروع به‌کار مجدد چاه‌ها، بار بیشتری در مدت زمان طولانی‌تری به شبکه برق وارد شود، در حالی که طبق رویه شرکت‌های برق تنها ۱۵ دقیقه از این زمان و بار اضافی مورد قبول شرکت‌های برق منطقه‌ای به‌عنوان دیماند مجاز است. درحالی‌که برای اغلب چاه‌ها که تجهیزات قدیمی دارند این مدت زمان کافی نیست. بنابراین، تعدد خاموش و روشن شدن موتورچاه‌ها، علاوه بر مشکلات امنیتی و فنی که برای چاه‌های کشاورزی به همراه دارد می‌تواند هزینه مضاعف تجاوز از قدرت و دیماند را نیز تحمیل کند.

باید توجه داشت که بر اساس جزئیات اعلام شده از سوی شرکت توانیر از ابتدای خردادماه سال ۱۴۰۱، تنها کشاورزانی که نسبت به عقد تفاهم‌نامه با شرکت‌های توزیع برق منطقه خود اقدام کردند و از ساعت ۱۲ تا ۱۷ فعالیت برقی از جمله روشن بودن موتور چاه خود را متوقف کنند، در سایر ساعات شبانه‌روز می‌توانند از تعرفه برق رایگان استفاده کنند. بر اساس اظهارات وزیر نیرو، تنها کشاورزانی می‌توانند از این طرح بهره‌مند شوند که با شرکت برق منطقه‌ای تفاهم‌نامه داشته‌باشند.

کاهش قدرت قراردادی و افزایش هزینه‌ها

شرکت‌های آب منطقه‌ای در جابه‌جایی چاه، پروانه بهره‌برداری جدید را تعدیل می‌کنند؛ به تبع مصرف مجاز برق نیز کاهش داده می‌شود. اما در بسیاری مواقع نیاز است که بهره‌برداران تجهیزاتی را خریداری و تعویض کنند، اما اکثر کشاورزان توان خرید تجهیزات جدید را ندارند و با همان ترانس و عدم تغییر تجهیزات و از طریق کابل‌کشی، برق را انتقال می‌دهند. نتیجتاً انتقال برق به این شکل و اتلاف انرژی در طول مسیر علاوه بر تحمیل هزینه تجاوز از قدرت مجاز، چاه‌های مجهز به کنتور هوشمند را با برداشت آب مازاد و جریمه اضافه برداشت آب نیز روبه‌رو می‌کند.

دلیل عمده ظهور قبض‌های نجومی برق

مدتی است که شرکت‌های آب منطقه‌ای اقدام به تعدیل فرا قانونی ۵ تا ۲۵ درصدی دبی پروانه‌های برداشت آب کرده‌اند تا با این حربه خطای خود در صدور پروانه‌های بیش از توان سفره‌های آب زیرزمینی را بپوشانند. از آنجایی که این اقدام بدون اطلاع کشاورزان در پرونده‌ها لحاظ شده، بسیاری از کشاورزان مشمول تجاوز از قدرت‌های جدید شده‌اند و هزینه برق آنها تساعدی افزایش یافته است. به‌نظر می‌رسد، در ماه‌های اخیر بیشترین تأثیر در صدور قبوض نجومی برق را تعدیل پروانه داشته‌است.

این درحالی‌است‌که در روند تصویب بند الف تبصره ۸ لایحه قانون بودجه ۱۴۰۱ یکی از ایرادات مطرح شده از سوی اعضای محترم شورای نگهبان، عدم تعرض به پروانه‌های بهره‌برداری کشاورزی در اجرای نصب کنتور هوشمند بود که منتج به اصلاح بند مذکور گردید. از این رو، بر اساس نظر شورای محترم نگهبان، وزارت نیرو موظف شد که در نصب کنتورها هیچ‌گونه تغییری در پروانه‌های بهره‌برداری **انجام ندهد**. بنابراین، ضروری است که کشاورزان در راستای احقاق حقوق مکتسبه خود از مراجع قانونی رسیدگی به این اقدامات فرا قانونی را خواستار شوند.